

Leesconsulenten met academische vaardigheden in de Bibliotheek *op school*

Dia Wesseling – adviseur educatie Probiblio

Augustus 2022

Introductie

Sinds 2012 wordt er door steeds meer bibliotheken, basisscholen en gemeenten op strategisch niveau structureel samengewerkt met het programma de Bibliotheek op school (dBos) aan taalontwikkeling, leesbevordering en digitale geletterdheid van kinderen. Het doel is een aantoonbare kwaliteitsverbetering van het leesonderwijs en de leescultuur in het onderwijs en het stimuleren van meer lezen, op school en thuis. De aanpak dBos is bewezen succesvol door monitoring, toegang tot een aansprekende collectie, doelgerichte activiteiten en vooral de inzet van de expertise van de lees(media)consulent van de bibliotheek. Inmiddels werkt landelijk ruim 50 procent van de scholen met het programma. Door de groei van dBos zijn er steeds meer leesconsulenten nodig en op de huidige arbeidsmarkt wordt het lastiger geschikt personeel te vinden. Waar voorheen nog veel leerkrachten instroomden, valt het me de laatste tijd op dat er steeds meer (jonge) academisch opgeleide leesconsulenten solliciteren en aangenomen worden in deze mbo+/hbo functie. Volgens de [Bibliotheekmonitor Samenwerking PO 2020-2021 van de KB \(2022\)](#) is 10% van alle leesconsulenten wo-opgeleid, 70 % hbo-opgeleid en 20 % een mbo-achtergrond.

Aanleiding

Als trainer van de training *Leesproblemen voor kinderen met een leesprobleem* merk ik dat deelnemers met een universitaire achtergrond duidelijk andere leervoorkeuren en leerbehoeftes hebben dan bijvoorbeeld hun collega's met een mbo+ of pabo-opleiding. Waar deze vooral praktische handvatten willen, waarmee ze gelijk aan de slag kunnen, zie ik bij de wo-opgeleide leesconsulenten vooral hun academische vaardigheden: analytisch zijn, kritische vragen stellen en een onderzoekende houding aannemen.

In het kader van de module leren en innoveren die ik volg vroeg ik me af wat de leerbehoeftes, werkzaamheden en loopbaanwensen van academisch opgeleide leesconsulenten zijn. Die kennis kan leidinggevenden helpen om te anticiperen in HR(D)-beleid, het nieuwe functiehuis en te werken aan de gezamenlijke ambitie - genoemd in de [netwerkagenda 2022](#) - om in de samenwerking met onderwijs en kinderopvang te werken met hbo-professionals. En natuurlijk bedenk ik graag welke kansen de academische leesconsulenten bieden om de doorontwikkeling van de Bibliotheek op school aan te jagen.

Via BiebtoBieb en de POI/G4 contactpersonen van de Bibliotheek *op school* vroeg ik of leesconsulenten met een universitaire achtergrond mee wilden doen aan mijn onderzoek met de hoofdvraag: *Wat hebben academisch geschoolde leesconsulenten nodig om werkzaam te willen*

blijven in de bibliotheek en bij te dragen aan een effectieve doorontwikkeling van de Bibliotheek op school in het primair onderwijs¹?

In deze blog deel ik de resultaten, trek ik mijn conclusies en doe ik een aantal aanbevelingen. De quotes in de oranje balken zijn uitspraken van de leesconsulenten uit dit onderzoek.

Deelnemers

Alle deelnemers aan dit onderzoek zijn in dienst van de bibliotheek en werken met de aanpak van de Bibliotheek op school. Er zijn 28 personen bevestigd, 24 personen hebben in juni 2022 de digitale vragenlijst ingevuld, waarvan 19 compleet.

- De leeftijd varieert van 28 tot 65 jaar (gemiddelde leeftijd 37,4 jaar)
- 14 zijn leesconsulent, 2 senior-leesconsulent, 3 leesmediacoach en 2 coördinator
- Hun huidige dienstverband varieert van 12 tot 27 uur (gemiddeld 24,8 uur)
- 3 personen geven aan wel meer uur per week te willen werken (werken nu 16 uur (1) en 24 uur (2))
- Werkervaring in de bibliotheek varieert van 0 tot 39 jaar (gemiddeld 6,6 jaar)
- Werkervaring met de aanpak de Bibliotheek op school varieert van 0 tot 10 jaar (gemiddeld 2,9 jaar)
- Voordat ze in de bibliotheek kwamen werken, werkte meer dan de helft in het onderwijs
- Ze hebben diverse bachelor- en masteropleidingen als vooropleiding (zie tabel 1)

Tabel 1 Welke universitaire opleiding(en) heb je afgerond?

	Aantal keer genoemd
Master Jeugdliteratuur	5
Literatuurwetenschappen	3
Cultuurwetenschap	3
Pedagogische wetenschappen /onderwijswetenschappen	3
Taal en Cultuur	2
Orthopedagogiek	2
Gezondheidswetenschappen	1
Master Onderwijskunde	1
Klinische Kinder- en Jeugdpsychologie	1
Master Nederlands: educatie en communicatie	1
Master Spaanse Taal en Cultuur en de Master redacteur/editor	1
Kunsten, cultuur & media (theaterwetenschappen) + Nederlandse taal & cultuur (jeugdliteratuur en leesbevordering)	1
Kunstgeschiedenis	1
Master Geschiedenis en een Master Cultureel erfgoed	1
Nederlands	1

Algemeen

Als **motivatie** om voor deze baan te kiezen noemen de academische leesconsulenten de link met het onderwijs en de focus op jeugdliteratuur (19x) het meest, op afstand gevolgd door leesplezier / geletterdheid voor kinderen (7x) en de autonomie en veelzijdigheid (3x). De verwachting bij velen was te gaan bijdragen aan veranderingen op het gebied van leesonderwijs binnen scholen en veel met kinderboeken bezig te zijn.

¹ N.B. Hoewel er ook in het vo, mbo en pabo wordt samengewerkt met de Bibliotheek op school aanpak, heb ik me bij dit onderzoek beperkt tot primair onderwijs.

“Mijn verwachting was dat ik kan bijdragen aan veranderingen op gebied van leesonderwijs binnen scholen. Leerkrachten begeleiden in dit proces. Maar tegelijkertijd zelf ook praktisch aan de slag zijn.”

“Ik had nooit op een school met een leesconsulent gewerkt en kende het beroep helemaal niet. Ik dacht al wel: dit is iets voor mij!”

Ze werden verrast door de mogelijkheid tot verdieping en scholing, het enthousiasme van de kinderen, de autonomie en de veelzijdigheid van de functie.

“In het begin was het vooral programma's 'draaien' in de klas. Het werken in de bibliotheek bood weinig uitdaging meer, en als leesconsulent voelde ik mij 'thuis'. Intussen heb ik bijna alle trainingen gevolgd die er worden aangeboden en ben ik mij steeds meer gaan verdiepen, waardoor het werk nog waardevoller wordt.”

“Ik was verrast over hoe blij ik kan worden als een kind een boek kiest dat ik heb aangeraden en me dan na afloop komt vertellen hoe leuk het boek was.”

Hoewel een aantal verrast was over het enthousiasme van de leerkrachten, waren andere leesconsulenten juist teleurgesteld in de negatieve houding van leerkrachten ten opzichte van lezen en het moeizame proces om verandering tot stand te brengen. Een enkeling noemde ook de opleiding op MBO 4-niveau teleurstellend, het tegenvallende aantal taken op hbo-niveau en het gebrek aan diepgang.

“Verandering tot stand brengen in het onderwijs is een moeizaam proces. Stappen die je maakt zijn klein. Voor mij is dit een speerpunt in het onderwijs, maar voor veel scholen staat dit helaas nog niet zo hoog op de agenda”.

De voornaamste drijfveren om deze baan te behouden zijn de ontwikkelmogelijkheden en uitdagingen. Het ontbreken hiervan wordt ook genoemd als reden om op zoek te gaan naar een andere baan, evenals het salaris en de wens om meer beleid te maken of onderzoek te doen.

Inzet

Slechts 1 op de 3 ondervraagde academische leesconsulenten wordt voor andere taken ingezet dan collega's met een mbo+ of hbo opleiding. Soms is dat voor beleidsvorming (bijvoorbeeld effectmeting dBos), het ontwerpen van lessen vanuit een lesdoel of voor speciale thema's (voortgezet- of speciaal onderwijs, dyslexie, ouders, leesgesprekken, e.d.). De ondervraagden denken zelf dat hun persoonlijke toegevoegde waarde vooral zit in de kennis en visie (o.a. van jeugdliteratuur), het in grotere doelen en lange termijn kunnen denken, (helicopterview), hun focus op resultaten uit wetenschappelijk onderzoek, hun analytisch vermogen en onderzoekende houding.

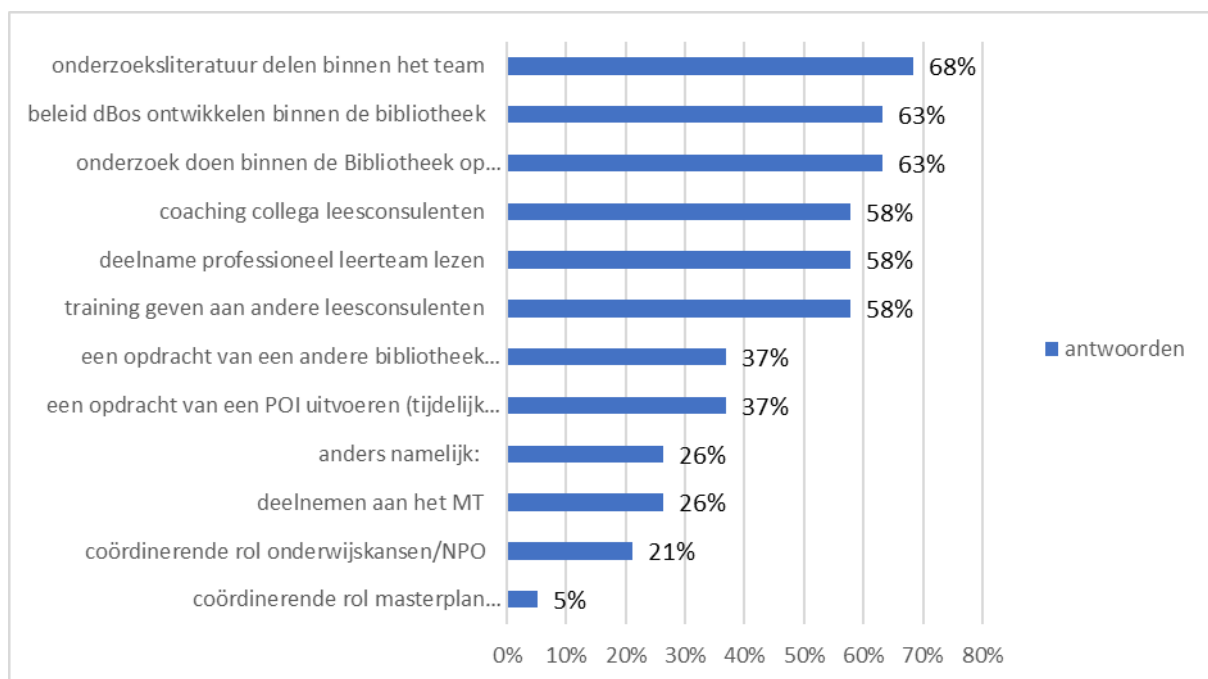
“Mijn toegevoegde waarde is mijn analytisch vermogen en het in kaart kunnen brengen van het grotere geheel. Vanuit daar gericht kunnen inzoomen op deelgebieden die aandacht nodig hebben. Ik heb kennis van hoe je een onderzoek opzet, uitvoert en de resultaten ervan implementeert”.

Opvallend is het verschil in betrokkenheid bij beleid. 9 van de 19 leesconsulenten (waarvan 2 met de coördinerende functie) zijn positief en (zeer) tevreden met hun betrokkenheid. 5 leesconsulenten

scoren gemiddeld op betrokkenheid en zijn daar ook redelijk tot niet zo tevreden mee. 5 leesconsulenten worden nauwelijks of niet betrokken en zijn daar grotendeels ook tevreden mee. In totaal zijn er maar 3 leesconsulenten die minder tevreden zijn met hun betrokkenheid. Bijna de helft geeft echter in de toelichting aan wel meer betrokken te willen worden en maar liefst 95% zou graag tijd krijgen om andere taken te kunnen uitvoeren naast de huidige taken (zie tabel 2).

“De laatste tijd merk ik dat mijn betrokkenheid bij beleid minder wordt (we hebben een nieuwe manager), en daardoor begint mijn motivatie ook af te nemen. Ik heb het nodig dat ik weet waar dingen vandaan komen, vanuit welke visie gewerkt wordt, en waarom en hoe de vertaalslag gemaakt wordt. Ik kan niet zomaar iets uitvoeren zonder te weten wat de visie daarachter is. Dat is soms lastig, want daarom stel ik vaak waarom-vragen en niet altijd zit iedereen daarop te wachten. Maar het helpt mij doordat ik weet welke kant we uitgaan en waarom we dingen doen”.

Tabel 2 Welke andere taken zou je willen uitvoeren naast je huidige taken als leesconsulent?

Professionalisering

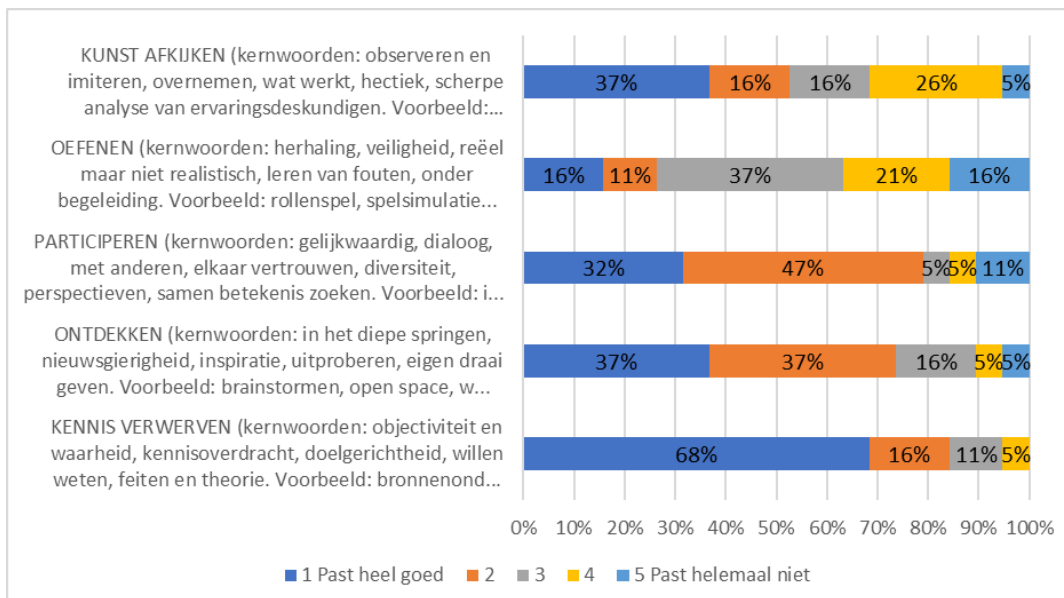
Bijna alle deelnemers (90%) hebben in de afgelopen 2 jaar een opleiding en/of cursus via het opleidingshuis gevolgd en zijn daar grotendeels tevreden tot heel erg tevreden over. Commentaar was er vooral op het gemis aan diepgang en het tekort aan wetenschappelijk onderbouwing. De ondervraagde leesconsulenten hebben heel diverse opleidingswensen (zie tabel 3) en zijn 50/50 verdeeld over de aandacht voor ontwikkelmogelijkheden binnen de eigen bibliotheekorganisatie.

Tabel 3 Wat wil je nog leren?

	Aantal keer genoemd
Thematisch werken met Rijke teksten	4
Meer inzicht in onderwijssystemen/taalmethodes en hoe leesbevordering en jeugdliteratuur daarop in kan haken	3
Heel veel, breed en diep (als interessant)	3
Jeugdliteratuur	2
Coaching	2
Leiderschap	2
Verandermanagement	2
Creatief schrijven	2
Mediacoach opleiding	2
Versterken van mijn rol als leesconsulent	1
Vergroten ouderbetrokkenheid bij taalontwikkeling kinderen	1
Didactische vaardigheden	1
Planmatig werken	1
VMBO/VO	1
Beleidsplan schrijven en pitchen	1
Nee zeggen tegen of uitbesteden van te simpele taken	1
nog beter leren van mensen en hun drijfveren	1
Aura systeem	1
Ondersteuning kinderen met taalachterstand/leesprobleem	1
LIST begeleider	1
Trainer Vol van Lezen (worden)	1
Filosoferen met kinderen	1
Trainer van mijn hond tot voorleeshond	1

Opvallend is dat deze leesconsulenten met een universitaire opleiding qua leren overduidelijk aangeven KENNIS VERWERVEN als leervoorkeur te hebben, met PARTICIPEREN EN ONTDEKKEN als duidelijke tweede voorkeur. Van OEFENEN worden de meesten niet blij en slechts de helft heeft voorkeur voor de KUNST AFKIJKEN (zie tabel 4)

Tabel 4 In hoeverre passen de volgende leervoorkeuren bij jou?

Kennisdeling

De helft van de deelnemers denkt dat collega's neutraal staan ten opzichte van de diversiteit die ontstaat door de toevoeging van een academische leesconsulent. 40% geeft aan dat collega's het wel positief waarderen.

Eén op de vijf academische leesconsulenten geeft aan weleens contact te hebben met academische leerkrachten (leerkrachten die de academische pabo hebben gedaan of zij-instromer zijn na een andere universitaire studie). 63% heeft wel behoefte om intensiever samen te werken met hen, vooral om gezamenlijk een sterke visie en plan met betrekking tot leesbevordering op te kunnen zetten en om elkaar te informeren en inspireren. Een kwart van de deelnemers geeft hierbij aan blij te zijn met elke gespecialiseerde leerkracht (leesspecialist) of intern begeleider die echt begaan is met lezen en die zich ook richt op leesplezier.

“Een samenwerking met academische leerkrachten zou zeker kunnen helpen aan een verdiepende samenwerking.”

Ontwikkelmogelijkheden

Tot slot vroeg ik de academische leesconsulenten nog naar de toekomst. Hoe kan een bibliotheek hen bijvoorbeeld blijven boeien en binden? Alle deelnemers aan dit onderzoek vonden goede opleidingsmogelijkheden belangrijk, gevolgd door meer salaris (74%) en andere inzetbaarheid binnen de bibliotheek op lokaal, provinciaal of landelijke niveau (53%). Ruim 1/3^e geeft aan geïnteresseerd te zijn in bredere inzetbaarheid in de vorm van hybride banen/functiemix.

De meesten zien zichzelf over 5 jaar als specialist, mediacoach, coördinator, leidinggevende in hun lokale bibliotheek, als adviseur bij een POI of een rol spelen in het landelijke veld van leesbevordering en leesplezier. Anderen gaan (terug) naar het onderwijs, coachen, met pensioen of verlaten de bibliotheek om een grote reis te maken.

“Ik hoop te kunnen doorgroeien naar een andere functie, maar nog wel bezig te zijn op het gebied van educatie. Niet meer uitvoerend op scholen bezig zijn, maar vooral bezig zijn met alle nieuwe plannen en ontwikkelingen”

“Ik ben nog jong en ik vind heel veel dingen leuk. Waarom zou ik dan langer dan 5 jaar op dezelfde plek blijven werken? Ik zou ook nog wel in een museum willen werken als educatiespecialist, of in de evenementenbranche voor culturele activiteiten, of bij een taalschool NT2 onderwijs verzorgen, er zijn nog zoveel dingen om te ontdekken! Ik wil niet zoals veel collega's 40 jaar bij de bibliotheek werken, dat is niet goed voor mijzelf maar ook niet voor de organisatie. Nieuwe mensen zorgen voor nieuwe ideeën, en als er teveel mensen te lang op dezelfde plek blijven zitten, staaneert de innovatie”

Conclusie

10% van de leesconsulenten is academisch geschoold en wil de academische vaardigheden graag gebruiken om de samenwerking met de school te verbeteren. Tot nog toe krijgen zij daar nauwelijks de ruimte voor, omdat zij dezelfde uitvoerende taken doen en opleidingen volgen als hun mbo+- en hbo-opgeleide collega's. Op dit moment zijn ze redelijk tevreden met hun functie, maar ze hopen zich in een paar jaar te kunnen ontwikkelen naar andere / hogere functies. Als er geen diepgang in hun werk komt, is dat voor hen een reden om een nieuwe functie elders te zoeken.

Ik wil hierbij ook graag de vergelijking maken met het primair onderwijs, waar een dergelijke trend zichtbaar is. Sinds 10 jaar kunnen studenten kiezen voor de academische pabo – een combistudie van de pabo en onderwijskunde of (ortho)pedagogiek. Uit onderzoek van Bijlsman & Kirschner (2019) blijkt dat de academische leerkrachten met een universitair bachelor- of masterdiploma graag een bijdrage leveren aan de ontwikkeling en verbetering van het onderwijs, maar dat hun vaardigheden en expertise nog weinig worden benut op scholen. Dit leidt zelfs vaak tot voortijdig vertrek uit het onderwijs. Van [Kasteren & de Boer \(2022\)](#) concluderen dat academische leerkrachten vooral behoefte hebben aan brede inzet, professionalisering en kennisdeling. Dit lijkt me een heel herkenbare situatie voor de academisch geschoolde leesconsulenten in de bibliotheken...

Aanbevelingen

Zolang bibliotheken 'kostenbesparend' werven voor mbo+ functies in de Bibliotheek *op school* met bijbehorende salarisschaal 6 of 7, zal de dienstverlening (want dat is het vaak) doorsudder en is een doorontwikkeling van dBos niet mogelijk. Ik mis op veel scholen het eigenaarschap en de borging in beleid. De leerkrachten zijn blij met mooi gevulde boekenkasten, maar hun handelen in de klas verandert nauwelijks. Wil ze ècht samenwerken met het onderwijs, dan zal de bibliotheek moeten laten zien dat haar leesconsulenten in staat zijn om als lees(media)experts met academische vaardigheden een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan een verander-of leerteam in de school. Hier zijn langjarige verbetertrajecten voor [Effectief leesonderwijs](#) en digitale vaardigheden voor nodig, bijvoorbeeld in de vorm van een Professionele LeerGemeenschap. Zo'n samenwerking sluit ook heel goed aan bij het [Masterplan basisvaardigheden](#). De bouwstenen en tools van de Bibliotheek *op school* helpen de leesconsulent om samen met het team het hogere doel van (digitaal) geletterde leerlingen te behalen.

Voor de academische leerkrachten hebben diverse partijen in het onderwijs gezamenlijk het [Actieplan Academici PO](#) ontwikkeld met als doel de competenties van academische leerkrachten zo effectief mogelijk in te zetten om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Wellicht is zo'n plan ook interessant om als landelijke partners (KVL, VOB, JBN, SPN, etc. samen met vertegenwoordigers uit de doelgroep) uit te werken.

"Ik vind het fijn dat er hier eens onderzoek naar gedaan wordt en ben benieuwd wat de uitkomsten zijn. Misschien is het ook nuttig om te delen met de VOB".

Ik zeg niet dat we alleen nog maar academische leesconsulenten moeten aannemen, maar zet ze in met hun competenties en waarde(!) ze. Ik sluit dan ook graag af met wat deze leesconsulent nog invulde bij de laatste vraag van het onderzoek ('Wat wil je ook nog kwijt?') en waar ik het helemaal mee eens ben:

"Ik vraag mij af of academisch geschoolde leesconsulenten beter werk afleveren dan MBO/HBO geschoold. Ik denk dat de kracht met name zit in het enthousiaste en de werkhouding van de persoon. Zo heb ik een collega die HBO heeft gedaan en zeer goed werk aflevert, en een wat hoger geschoolde collega die het werken met kinderen toch niet echt onder de knie heeft. Ik denk dat er niet per se academisch geschoolde collega's bij hoeven te komen. Als ik kijk naar mijn taken is het qua cognitieve uitdaging prima uit te voeren door MBO/HBO geschoolde mensen. Als er méér verwacht gaat worden (ontwikkeling, innovatie, onderzoek), heb je wellicht academisch geschoolde collega's nodig maar op dit moment is dat zeker niet het geval bij onze organisatie".

Met dank aan alle leesconsulenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Geraadpleegde bronnen

[Actieplan Academici PO \(bab.nl\)](#)

[De brede inzet van academische leerkrachten \(leidenkennisstad.nl\)](#)

[Dashboard samenwerking primair onderwijs | Bnetwerk \(bibliotheeknetwerk.nl\)](#)

[Kamerbrief over Masterplan basisvaardigheden | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

[Kennistafel Effectief Leesonderwijs - Platform Samen Onderzoeken](#)

[Netwerkagenda Openbare bibliotheekvoorzieningen 2021-2023 \(bibliotheeknetwerk.nl\)](#)

[Verscheidenheid in schoolteams als meerwaarde: Het benutten van academische leerkrachten in het PO | Blogcollectief Onderzoek Onderwijs](#)